

Детермінанти впливу на економічну безпеку держави в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів

Предмет дослідження – детермінанти впливу на економічну безпеку держави.

Метою написання статті є визначення та систематизація детермінант екзогенного конструктивного та деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів.

Методологія проведення роботи – методи аналізу та синтезу (при систематизації детермінант конструктивного впливу на економічну безпеку держави); метод графічного моделювання (при розробці схеми реагування на виникнення екзогенних детермінант впливу на економічну безпеку держави).

Результати роботи – Підтверджено двозначність впливу глобалізаційних процесів на політико-правові та економічні системи країн світу. Обґрунтовано визначальний вплив загроз глобалізації на національну безпеку слабких економік. Доведено доцільність розгляду глобалізаційних процесів з точки зору як конструктивного, так й деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку. Визначено та систематизовано джерела екзогенного конструктивного та деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів. З огляду на можливість як позитивного, так й негативного впливу на економічну безпеку одних й тих самих подій та процесів, обґрунтовано доцільність використання поняття детермінанти економічної безпеки як причини, яка породжує певне явище та чинить конструктивний або деструктивний вплив на процес забезпечення економічної безпеки держави. Показано, що визначальний вплив на економічну безпеку держави чинять екзогенні детермінанти через їх некерованість та непередбачуваність. Розроблено схему реагування на виникнення екзогенних детермінант впливу на економічну безпеку держави, яка враховує їх двозначний характер (загроза або можливість) та ймовірність виникнення (наявна або потенційна). Обґрунтовано, що ключовим завданням у контексті ефективного забезпечення економічної безпеки держави є своєчасна ідентифікація як самих екзогенних детермінант, так й напрямів їх впливу з метою мінімізації загроз у разі підтвердження деструктивного впливу та використання можливостей, які створює конструктивний вплив екзогенних детермінант.

Галузь застосування результатів. Економічна галузь: управління національною економікою, макроекономіка, економічна теорія.

Висновки – констатація двозначного впливу екзогенних детермінант на економічну безпеку держави в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів зумовлюють доцільність їх ретельного дослідження з метою мінімізації деструктивного впливу та максимального використання конструктивного впливу на національну економіку.

Ключові слова: економічна безпека держави, національна безпека, глобалізація, екзогенна детермінанта, конструктивний вплив, деструктивний вплив, нейтралізація загроз.

БАРОН І.Г.

Детерминанты влияния на экономическую безопасность государства в условиях глобализационных и геополитических вызовов

Предмет исследования – детерминанты влияния на экономическую безопасность государства.

Целью написания статьи является определение и систематизация детерминант экзогенного конструктивного и деструктивного влияния на мировую и национальную экономическую безопасность в условиях глобализационных и геополитических вызовов.

Методология проведения работы – методы анализа и синтеза (при систематизации детер-

минант конструктивного влияния на экономическую безопасность государства); метод графического моделирования (при разработке схемы реагирования на возникновение экзогенных детерминант влияния на экономическую безопасность государства).

Результаты работы – подтверждена двузначность влияния глобализационных процессов на политико–правовые и экономические системы стран мира. Обосновано определяющее влияние угроз глобализации на национальную безопасность слабых экономик. Подтверждена целесообразность рассмотрения глобализационных процессов с точки зрения как конструктивного, так и деструктивного влияния на мировую и национальную экономическую безопасность. Определены и систематизированы источники экзогенного конструктивного и деструктивного влияния на мировую и национальную экономическую безопасность в условиях глобализационных и геополитических вызовов. Учитывая возможность как позитивного, так и негативного влияния на экономическую безопасность одних и тех же событий и процессов, обоснована целесообразность использования понятия детерминанты экономической безопасности как причины, которая порождает определенное явление и оказывает конструктивное или деструктивное влияние на процесс обеспечения экономической безопасности государства. Показано, что определяющее влияние на экономическую безопасность государства оказывают экзогенные детерминанты вследствие их неуправляемости и непредсказуемости. Разработана схема реагирования на возникновение экзогенных детерминант влияния на экономическую безопасность государства, учитывающая их двузначный характер (угроза или возможность) и вероятность возникновения (существующая или потенциальная). Обосновано, что ключевой задачей в контексте эффективного обеспечения экономической безопасности государства является своевременная идентификация как самих экзогенных детерминант, так и направлений их воздействия с целью минимизации угроз в случае подтверждения деструктивного влияния и использования возможностей, которые создает конструктивное влияние экзогенных детерминант.

Область применения результатов. Экономическая отрасль: управление национальной экономикой, макроэкономика, экономическая теория.

Выводы – констатация двузначного влияния экзогенных детерминант на экономическую безопасность государства в условиях глобализационных и геополитических вызовов предопределяет целесообразность их тщательного исследования с целью минимизации деструктивного воздействия и максимального использования конструктивного влияния на национальную экономику.

Ключевые слова: экономическая безопасность государства, национальная безопасность, глобализация, экзогенная детерминанта, конструктивное влияние, деструктивное влияние, нейтрализация угроз.

BARON I.G.

Determinants of the impact on the economic security of the state in the face of globalization and geopolitical challenges

The subject of the study – determinants of influence on the economic security of the state.

The purpose of the article is to identify and systematize the determinants of exogenous constructive and destructive impact on global and national economic security in the face of globalization and geopolitical challenges.

Research methodology – methods of analysis and synthesis (in the systematization of determinants of constructive influence on the economic security of the state); method of graphical modeling (when developing a scheme for responding to the emergence of exogenous determinants of the impact on the economic security of the state).

Results – the ambiguity of the impact of globalization processes on the political–legal and economic systems of the countries of the world has been confirmed. The decisive influence of globalization threats on the national security of weak economies is substantiated. The expediency of considering globalization processes from the point of view of both constructive and destructive impact on world and national economic security has been proved. The sources of exogenous constructive and destructive

influence on world and national economic security in the context of globalization and geopolitical challenges have been identified and systematized. Given the possibility of both positive and negative effects on the economic security of the same events and processes, the feasibility of using the concept of determinants of economic security as a reason that gives rise to a certain phenomenon and has a constructive or destructive effect on the process of ensuring the economic security of the state is substantiated. It is shown that exogenous determinants have a decisive influence on the economic security of the state due to their uncontrollability and unpredictability. A scheme for responding to the emergence of exogenous determinants of influence on the economic security of the state has been developed, which takes into account their ambiguous nature (threat or possibility) and the probability of occurrence (existing or potential). It is substantiated that timely identification of exogenous determinants as well as directions of their influence in order to minimize threats in case of confirmation of destructive influence and use of opportunities created by exogenous determinants constructive influence is a key task in the context of effective ensuring of economic security of the state.

Application of results. *Economic sector: management of national economy, macroeconomics, economic theory.*

Conclusions. *The statement of the ambiguous influence of exogenous determinants on the economic security of the state in the conditions of globalization and geopolitical challenges make it expedient to study them carefully in order to minimize the destructive influence and maximize the use of constructive influence on the national economy.*

Keywords: *economic security of the state, national security, globalization, exogenous determinants, constructive influence, destructive influence, neutralization of threats.*

Постановка проблеми. Притаманний економічній глобалізації якісно новий рівень розвиненості міжнародних відносин зумовлює виникнення нових джерел розвитку національних економік та отримання конкурентних переваг від залучення до міжнародного поділу праці. Водночас, наслідком критичної взаємозалежності держав в умовах глобалізації є підсилення політичної та економічної нерівності у світовому просторі. Поряд із виникненням нових можливостей для розвитку національних господарств, глобалізація збільшує уразливість економічно слабких держав та створює додаткові загрози для їх суверенітету та реалізації національних інтересів в економічній сфері. Реалізація процесу забезпечення національної економічної безпеки потребує ретельного дослідження та актуалізації загроз, які виникають у зовнішньому та внутрішньому середовищі, та призводять до послаблення державного суверенітету й неможливості гідного відстоювання національних економічних інтересів у системі світового господарства.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Процеси глобалізації у контексті їх впливу на макроекономічну стабільність та економічну безпеку держави в цілому активно досліджуються як закордонними [1, 2, 3], так й вітчизняними [4, 5, 6, 7] вченими. Одностайним результатом досліджень слід вважати визнання неусувного

впливу глобалізації на політико-правові та економічні системи всіх країн світу з урахуванням ступеня їх залучення до світогосподарських процесів. Визнаючи позитивний вплив глобалізаційних процесів на розвиток національних економік, дослідники цілком ґрунтовно наголошують на двобічності їх впливу на слабкі економічні системи та на той факт, що негативні наслідки глобалізації можуть перевищувати позитивний ефект, та формувати загрози для економічної безпеки держав [4, 5, 6]. На наш погляд, багатоаспектність глобалізаційних процесів зумовлює доцільність їх розгляду з точки зору як конструктивного, так й деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку.

Метою дослідження є визначення та систематизація детермінант екзогенного конструктивного та деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів.

Виклад основного матеріалу. Економічна глобалізація характеризується новою якістю міжнародних економічних відносин у сенсі багаторазового збільшення взаємної залежності національних економік та їх впливу на глобальні процеси. Вплив глобалізації на національні економічні системи зумовлюється такими об'єктивними чинникам и [4]:

– поглиблення процесів інтернаціоналізації світового господарства, що призводить як до розвитку міжнародних економічних відносин, так й до посилення взаємозалежності національних економік;

– інтенсифікація науково–технічного прогресу та виникнення інформаційних технологій, які виводять на новий якісний рівень світову торгівлю та організацію супутніх процесів (транспорт, комунікації, логістика тощо) за рахунок віртуалізації економічної діяльності та мінімізації трансакційних витрат;

– загострення проблем окремих національних економік (продовольча, енергетична, екологічна, міграційна та ін.) та їх перехід на рівень глобальних загроз для світової економіки та людства в цілому;

– відхід від політики економічного та політичного протистояння у координатах «Схід – Захід» та формування багатовекторної системи світового економічного порядку як з традиційними (США, Росія, ЄС), так й новими (Китай, Індія, Бразилія) центрами впливу;

– збільшення ролі та ступеня впливу на перебіг економічних та суспільно–політичних процесів міжнародних кредитно–фінансових організацій (МВФ, Світовий банк), транснаціональних корпорацій та міждержавних неформальних об'єднань (G7, G20), що нерідко суперечить національним інтересам країн.

На думку Ю.М. Пахомова [5], глобалізація зумовила виникнення та ескалацію таких відчутних для неконкурентоспроможних економік ризиків, як:

– посилення нееквівалентного відтворення суспільних благ у світовій економічній системі на користь транснаціонального капіталу, сконцентрованого у провідних державах світу;

– монополізоване володіння високими технологіями, нематеріальними активами та інтелектуальним капіталом, що забезпечує створення великої доданої вартості та конкурентні переваги у міжнародному поділі праці в умовах постіндустріальної економіки;

– обслуговування міжнародними економічними (торговельними та кредитно–фінансовими) організаціями інтересів провідних акторів світової політики, що утруднює неупереджене вирішення торговельних конфліктів на користь слабких держав;

– викачування та неефективне використання ресурсів (як природних, так й кваліфікованих трудових) з неконкурентоспроможних держав, що призводить до виснаження потенціалу їх від-

творення (як природно–ресурсного, так й інтелектуального);

– асиметричне застосування протекціоністських заходів у зовнішньоторговельній політиці, що призводить до неможливості захисту національних економічних інтересів слабких держав у світовій господарській системі.

На наш погляд, кожен з аспектів глобалізації має розглядатися з точки зору як конструктивного, так й деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку. Поряд із виникненням нових можливостей для розвитку національних економік, глобалізація створює низку різноманітних загроз економічній безпеці держав. Так, притаманний економічній глобалізації якісно новий рівень розвиненості міжнародних відносин зумовлює виникнення нових джерел розвитку національних економік та отримання конкурентних переваг від залучення до міжнародного поділу праці. Водночас, наслідком критичної взаємозалежності держав в умовах глобалізації є нестабільність світової фінансової системи, яка супроводжується дисбалансами міжнародної торгівлі, інвестиційних потоків, коливаннями курсів світових валют, відсоткових ставок та індексів фондових ринків. Взаємопроникнення національних фінансових систем проковує поширення та інтенсифікацію кризових явищ на глобальному рівні, яскравим прикладом чого є наслідки, до яких призвела криза іпотечного кредитування (США, 2008 р.), а саме – банкрутство низки європейських кредитно–фінансових установ, падіння біржових індексів та вартості акцій на світових фондових ринках та ін.

В якості наступного наслідку глобалізації, який має двозначний вплив на економічну безпеку держав, слід виокремити транснаціоналізацію світової економіки. З одного боку, потужні транснаціональні компанії (The Coca Cola Company, FedEx, McDonald's, KFC, Microsoft, Apple та ін.) отримують необмежений доступ до світових ринків та можливість перетворитися на глобальних галузевих лідерів із гарантованою якістю продукції / послуг. За рахунок поширення брендів, економії на масштабах діяльності, стійких конкурентних переваг, потужної реклами транснаціональні компанії забезпечують рентабельність власної діяльності та приносять економічну вигоду материнським країнам. З іншого боку, розширення світових ринків за рахунок виключно сві-

тових лідерів транснаціоналізації є очевидним викликом глобалізації та становить загрозу економічній безпеці країн базування, особливо країн з перехідною економікою. Агресивна експансія як певних компаній, так й передових країн світу на внутрішні ринки більш слабких в економічному сенсі країн зумовлює витіснення національних виробників, підвищену імпортозалежність економіки, експортування запозичених соціокультурних цінностей, руйнування місцевої промисловості, виснаження природних ресурсів, загострення екологічних та енергетичних проблем, дефіцит ресурсів для розширеного відтворення.

Наступним вагомим джерелом впливу на світову та національну економічну безпеку, безумовно, є сучасні геополітичні трансформації. Зовнішньоторговельна політика держав, що запроваджується з метою захисту національних інтересів та / або політичного примусу політичних опонентів до коригування вектору розвитку, призводить до порушення нормального стану міжнародної торгівлі. Арсенал методів та інструментів неопротекціонізму передбачає застосування торговельного та транзитного ембарго, введення тарифних та нетарифних (квотування, санітарні та технічні вимоги) обмежень, штучне підвищення або зниження ціни на певні товари, запровадження економічних санкцій та ін. На рівні світової економіки запровадження таких заходів урядами держав призводить до викривлення умов міжнародної комерційної діяльності, виникнення перепон на шляху міжнародного руху технологій, інтенсифікації та поглиблення міждержавних торговельних конфліктів та ін. Граничним випадком загострення зовнішньоторговельних відносин слід вважати торговельні війни, які можуть як бути виразом непротекціоністської державної політики (США – ЄС, США – Канада, США – Мексика, США – Китай), так й мати яскраво виражене політичне підґрунтя (Росія – Україна) [8]. Безумовно, торговельна війна з Росією, яка розгортається на тлі анексії Криму та військових дій в Донецькій та Луганській областях, є критично загрозливим чинником для економічної безпеки України. Ескалація напруження у зовнішньоторговельних відносинах з колишнім найбільшим імпортером вітчизняної продукції призвела до значних економічних збитків для національної економіки, втрати традиційних ринків збуту та торговельних партнерів, порушення рівноваги зовнішньоторговельного балансу.

Джерела зовнішнього конструктивного та деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів подано в таблиці. Додаткова їх систематизація за рівнем прояву (світова або національна економіка) дозволяє більш ґрунтовно оцінити переваги та ризики подальшої інтеграції національних економічних систем (в тому числі й України) у глобальні процеси, виходячи з рівня та перспектив їх розвитку. Так, А.С. Філіпенко [6, с. 56] з метою вироблення поміркованих та компромісних механізмів посилення міжнародної економічної інтеграції в умовах глобалізації наголошує на доцільності вжиття таких заходів:

- активізація інтеграції в тих регіональних економічних системах, де склалися історичні, демографічні та соціальні умови для вибору певного вектору політичного та економічного розвитку, та існує можливість його договірно-правової підтримки;

- акцентування уваги на необхідності укладання та дотримання міжнародних угод за широким спектром аспектів (політична інтеграція, зовнішня торгівля, стандартизація якості продукції, гармонізація законодавства, регулювання трудової міграції тощо), які б надавали механізми захисту національних інтересів слабких економік світу;

- забезпечення державного суверенітету та реалізація національних інтересів у сфері міжнародних економічних відносин за сприяння та підтримки міжнародних організацій та установ.

Розуміння багатовекторності впливу факторів сучасності на економічну безпеку держави, розглянуте на прикладі такого вагомого чинника впливу, як глобалізація, призводить до висновку щодо доцільності використання більш чіткої термінології при дослідженні загроз економічній безпеці. А саме, з огляду на можливість як позитивного, так й негативного впливу на економічну безпеку одних й тих самих подій та процесів, представляється доцільним використовувати поняття детермінанти економічної безпеки.

Під детермінантою (лат., той, що визначає, обмежує) розуміється причина, що визначає виникнення явища; визначальна ознака якогось об'єкта. У контексті дослідження економічних явищ та процесів науковці визначають це поняття як:

- визначальну ознаку якогось об'єкта; подію, явище чи рису, яка здійснює безпосередній вплив на іншу подію чи інше явище і (чи) визначає її [9];

Джерела зовнішнього конструктивного та деструктивного впливу на світову та національну економічну безпеку в умовах глобалізаційних та геополітичних викликів (складено автором)

Джерела впливу	Прояви впливу	Об'єкти впливу	Конструктивний	Напрямок впливу	Деструктивний
Глобалізація міжнародних економічних відносин	Новий рівень взаємозалежності та взаємопроникнення економічних систем	Світова економіка	Зростання світової економіки; розширення міжнародного співробітництва; прискорення розвитку продуктивних сил і науково-технічного прогресу	Нестабільність світової фінансової системи; поширення та інтенсифікація кризових явищ в економіці	
		Національні економіки	Нові джерела та умови розвитку національних економік	Залежність національних фінансово-економічних систем від глобальних криз	
	Транснаціоналізація світової економіки	Світова економіка	Високий рівень конкурентоспроможності товарів / технологій / послуг	Агресивна експансія держав-лідерів та потужних ТНК на світові ринки	
		Економіка країни-донора	Розширення світових ринків збуту; підтримка економічного розвитку материнських по відношенню до ТНК держав	Вивільнення робочої сили внаслідок розташування виробничих потужностей в регіонах з більш дешевими витратами	
Глобалізація міжнародних економічних відносин	Транснаціоналізація світової економіки	Економіка країни-реципієнта	Залучення більш слабких держав до глобальних ланцюгів вартості; підтримка високого рівня конкурентоспроможності продукції	Витіснення національних виробників з внутрішнього ринку; підвищена імпортозалежність національної економіки; експортування запозичених соціокультурних цінностей; руйнування місцевої промисловості; виснаження природних ресурсів; загострення екологічних та енергетичних проблем; дефіцит ресурсів для розширеного відтворення	
		Світова економіка	Поглиблення спеціалізації та міжнародного поділу праці; зростання продуктивності праці в результаті раціоналізації виробництва на глобальному рівні	Порушення нормального стану міжнародної торгівлі; викривлення умов міжнародної комерційної діяльності; виникнення перепон на шляху міжнародного руху технологій; інтенсифікація та поглиблення міждержавних торговельних конфліктів	
	Поширення неопротекціонізму у зовнішньоторговельній політиці держав	Національні економіки	Розвиток національних виробництв та зміцнення конкурентоспроможності сильних економік та торговельно-економічних блоків на світових ринках	Значні економічні збитки для національної економіки; втрата традиційних ринків збуту та торговельних партнерів; порушення рівноваги зовнішньоторговельного балансу	
		Світова економіка	Сприяння переливу капіталу (трудового, фінансового, інвестиційного тощо) внаслідок його переміщення з території-об'єктів геополітичного протистояння	Викривлення умов ефективного конкурентів в результаті розгортання міждержавних торговельних конфліктів різного ступеня інтенсивності	
Геополітичні трансформації	Гібридизація та інтенсифікація зовнішньополітичних та зовнішньоторговельних конфліктів	Національні економіки	Вдосконалення механізмів захисту національних інтересів потужних економік світу та успішних інтеграційних об'єднань	Економічний та демографічний занепад території-об'єктів протистояння інтересів клочових акторів світової геополітики; посилення трудової міграції	

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

– сукупність обставин, які виступають у формі причинності та можуть бути досягнуті лише за умови вивчення їх відображення в свідомості кожного суб'єкта [10];

– передумови, за яких може відбутися розвиток соціально-економічних процесів [11];

– умови, причини, фактори, від яких залежить сталий економічний розвиток, які одночасно є його елементами та складниками [12].

Слід погодитися з твердженням, що детермінанти визначають певні явища і процеси, та породжуються суперечностями як загального (протиріччя між системою та її зовнішнім середовищем), так й індивідуального (суперечності, характерні для окремого суб'єкта) характеру [9, с. 99].

Далі пропонується під детермінантою розуміти причину (фактор, подію, процес тощо), яка породжує певне явище та / або активно впливає на певний процес. Відносно об'єкта впливу детермінанта може бути екзогенною (зовнішнього походження) та ендогенною (внутрішнього походження). У контексті управління соціально-економічними системами, очевидну більшу складність представляє реагування на екзогенні детермінанти, оскільки через свій зовнішній по відношенню до системи характер вони є неконтрольованими, непрогнозованими та не під-

даються керуванню. Водночас, саме вплив таких детермінант може виявитися визначальним для ефективного функціонування соціально-економічної системи або навпаки, її деградації.

На прикладі дослідження впливу глобалізації на економічну безпеку держави було показано, що одні й ті ж самі екзогенні детермінанти можуть нести як загрози для стабільного функціонування соціально-економічної системи, так й створювати нові можливості для її розвитку.

У першому випадку мова йде про деструктивний (негативний) вплив, у другому – про конструктивний (позитивний). Ключовим завданням у контексті ефективного забезпечення економічної безпеки держави є своєчасна ідентифікація як самих екзогенних детермінант, так й напрямів їх впливу з метою мінімізації загроз у разі підтвердження деструктивного впливу та використання можливостей, які створює конструктивний вплив екзогенних детермінант.

На основі наданих міркувань, може бути сформована схема реагування на виникнення екзогенних детермінант впливу на економічну безпеку держави (див. рисунок).

З огляду на характер впливу екзогенної детермінанти (конструктивний або деструктивний) вона може інтерпретуватися як можливість або загроза

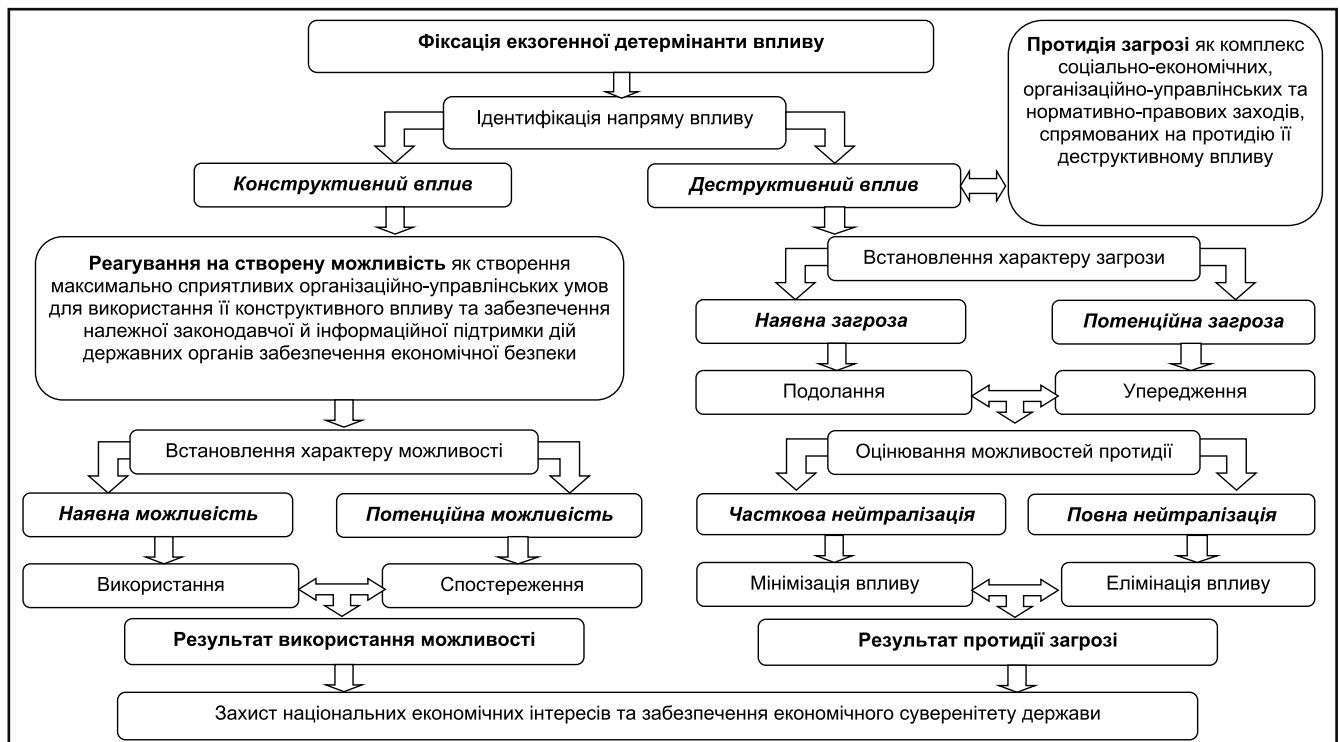

Схема реагування на виникнення екзогенних детермінант впливу на економічну безпеку держави (розроблено автором)

для забезпечення економічної безпеки держави. У першому випадку державним органам забезпечення економічної безпеки необхідно створити максимально сприятливі організаційно-управлінські умови для використання конструктивного впливу створеної можливості та забезпечити належну законодавчу та інформаційну підтримку своїх дій. Залежно від характеру можливості, заходи реагування можуть бути інтенсивними (наявна можливість), або зводиться до спостереження за її розвитком (потенційна можливість).

У разі, якщо екзогенна детермінанта спричиняє деструктивний вплив, вона ідентифікується як загроза економічній безпеці держави та потребує вироблення механізмів протидії як комплексу соціально-економічних, організаційно-управлінських та нормативно-правових заходів, спрямованих на його мінімізацію. З огляду на характер загрози, реагування на її деструктивний вплив передбачатиме її подолання (наявна загроза) або попередження (потенційна загроза), а залежно від того, чи існує можливість повної нейтралізації загрози, протидія передбачатиме мінімізацію (часткову нейтралізацію) або елімінацію (повну нейтралізацію) впливу загрози. Результатом використання можливостей та протидії загрозам економічній безпеці є захист національних економічних інтересів та забезпечення економічного суверенітету держави.

Висновки

Попри визнання позитивного впливу глобалізації на розвиток національних економік та її ролі у забезпеченні міжнародної економічної інтеграції, глобалізаційні процеси створюють специфічні актуальні загрози економічній безпеці та суверенітету держав. Особливо значущим деструктивний вплив глобалізації може виявитися для слабких економік, послаблюючи та утруднюючи їх розвиток через вплив транснаціонального капіталу та світових центрів прийняття рішень. Значущість глобалізаційних загроз для держав зі слабкою транзитивною економікою, до яких належить й Україна, зумовлюють доцільність дослідження джерел їх прояву та шляхів мінімізації.

Список використаних джерел

1. Potrafke N. The Evidence on Globalization / N. Potrafke // *The World Economy*. – 2015. – № 38(3). – PP. 509–552.

2. Dreher A. Does Globalization Affect Growth? Evidence from a new Index on Globalization / A. Dreher // *Applied Economics*. – 2006. – № 10. – PP. 1091–1110.

3. Figge L., Martens P. Globalisation Continues: The Maastricht Globalisation Index Revisited and Updated [Electronic resource]. – Mode of access: http://pimmartens.info/wp-content/uploads/2013/05/FiggeandMartens_2014_Globalisation_continues.pdf

4. Мадяр Р.О. Глобалізація світового господарства: передумови та суперечливі наслідки / Р.О. Мадяр // *Інвестиції: практика та досвід*. – 2014. – № 2. – С. 48–51.

5. Пахомов Ю.Н. Цивилизационные модели современности и их исторические корни / Ю.Н. Пахомов, С.Б. Крымский, Ю.В. Павленко. – К.: Наукова думка, 2002. – 632 с.

6. Філіпенко А.С. Міжнародна економічна інтеграція: сучасний теоретичний дискурс / А.С. Філіпенко // *Науковий вісник Дипломатичної академії України*. – 2016. – Вип. 23 (3). – С. 54–61.

7. Ходжаян А.О. Стійкість економіки України у вимірі зовнішньоекономічної безпеки / А.О. Ходжаян // *Формування ринкових відносин в Україні: Зб. наук. праць*. – 2018. – Вип. № 12 (211). – С. 6–12.

8. Калюжна Н.Г. Міждержавні торговельні конфлікти як уособлення політики неопротекціонізму / Н.Г. Калюжна // *Проблеми системного підходу в економіці. Зб. наук. праць Національного авіаційного університету*. – 2019. – Вип. 1(69). Ч. I. – С. 30–36.

9. Дробот С.А. Сутність детермінантів розвитку та їх класифікація / С.А. Дробот // *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. – 2018. – Вип. 22. Ч. I. – С. 97–100.

10. Коврига С. Детермінанти політичного простору / С. Коврига // *Соціогуманітарні проблеми людини*. – 2010. – № 4. – С. 164–171.

11. Детермінанти соціально-економічного розвитку підприємств: монографія / за ред. Є.В. Мішеніна. – Харків: Діса Плюс, 2013. – 444 с.

12. Лопатинський Ю.М. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: монографія / Ю.М. Лопатинський, С.І. Тодорюк. – Чернівці: Чернівецький національний університет, 2015. – 219 с.

References

1. Potrafke N. The Evidence on Globalization / N. Potrafke // *The World Economy*. – 2015. – № 38(3). – PP. 509–552.

2. Dreher A. Does Globalization Affect Growth? Evidence from a new Index on Globalization / A. Dreher // *Applied Economics*. – 2006. – № 10. – PP. 1091–1110.

3. Figge L., Martens P. Globalisation Continues: The Maastricht Globalisation Index Revisited and Updated [Electronic resource]. – Mode of access: http://pimmartens.info/wp-content/uploads/2013/05/FiggeandMartens_2014_Globalisation_continues.pdf

4. Madiar R.O. Hlobalizatsiia svitovoho hospodarstva: peredumovy ta superechlyvi naslidky / R.O. Madiar // Investytsii: praktyka ta dosvid. – 2014. – № 2. – S. 48–51.

5. Pakhomov Yu.N. Tsyvlyzatsyonnye modely sovremennosty y ykh ystorycheskye korny / Yu.N. Pakhomov, S.B. Krymskiy, Yu.V. Pavlenko. – K.: Naukova dumka, 2002. – 632 s.

6. Filipenko A.S. Mizhnarodna ekonomichna intehratsiia: suchasnyi teoretychnyi dys-kurs / A.S. Filipenko // Naukovyi visnyk Dyplomatychnoi akademii Ukrainy. – 2016. – Vyp. 23 (3). – S. 54–61.

7. Khodzhaian A.O. Stiikist ekonomiky Ukrainy u vymiri zovnishnoekonomichnoi bez-peky / A.O. Khodzhaian // Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini: Zb. nauk. prats. – 2018. – Vyp. № 12 (211). – S. 6–12.

8. Kaliuzhna N.H. Mizhderzhavni torhovelni konflikty yak uosoblennia polityky ne-oproteksionizmu / N.H. Kaliuzhna // Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi. Zb. nauk. prats Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. – 2019. – Vyp. 1(69). Ch. I. – S. 30–36.

9. Drobot S.A. Sutnist determinantiv rozvytku ta yikh klasyfikatsiia / S.A. Drobot // Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. – 2018. – Vyp. 22. Ch. I. – S. 97–100.

10. Kovryha S. Determinanty politychnoho prostoru / S. Kovryha // Sotsiohumanitarni problemy liudyny. – 2010. – № 4. – S. 164–171.

11. Determinanty sotsialno-ekonomichnoho rozvytku pidpriemstv: monohrafiia / za red. Ye.V. Mishenina. – Kharkiv: Disa Plus, 2013. – 444 s.

12. Lopatynskiy Yu.M. Determinanty staloho rozvytku ahrarykh pidpriemstv: mo-nohrafiia / Yu.M. Lopatynskiy, S.I. Todoriuk. – Chernivtsi: Chernivetskiy natsio-nalnyi universytet, 2015. – 219 s.

Дані про автора

Барон Ігор Геннадійович,

аспірант Державного науково-дослідного інституту інформатизації та моделювання економіки
e-mail: igbaron@ukr.net

Данные об авторе

Барон Игорь Геннадиевич,

аспірант Государственного научно-исследова-тельского института информатизации и моделирова-ния экономики
e-mail: igbaron@ukr.net

Data about author

Ihor Baron,

postgraduate, State Research Institute of Informatization and Modeling of Economics
e-mail: igbaron@ukr.net